

- Jules Joseph Geerardijn, 25 jaar, gehuwd, stierf in het hospitaal te Sint-Andries aan een ziekte op 23 april 1916. Als soldaat milicien behoorde hij tot het 4de linieregiment als klaroenblazer.
- Joseph Jacques Vermeersch, 24 jaar oud, ongehuwd, sneuvelde (vermist) aan de IJzer (Hoogstade?). Als soldaat oorlogsvrijwilliger diende hij bij het 5de linieregiment.
- Alfred Wittebolle was 21 jaar oud, ongehuwd toen hij sneuvelde te Kaaskerke (Diksmuide) aan de gevolgen van obusscherven. Hij was soldaat van het speciaal contingent 1916 en behoorde tot het 20ste linieregiment.
- Maurice Wittezaele, 22 jaar, ongehuwd, stierf aan de verwondingen, die opgelopen had te Kaaskerke. Hij behoorde tot de 3 jagers te voet als soldaat, speciaal contingent 1915.

Sint-Kruis³⁰⁰ (zie tabel 20)

De gedenksteen voor de militaire slachtoffers uit WO I (figuur 76) staat in de Moerkerkse Steenweg op het plein voor de Heilige Kruisverheffing en Sint-Jozefkerk. De hoge rechthoekige gedenksteen die lichtjes zadeldakvormig is, staat op een lage rechthoekige plint. De steen is opzij voorzien van licht geprofileerde steunberen. Op de voorzijde staat een voorstelling in hoogreliëf met een vrouw in een lang gewaad en met een sluier op het hoofd die een palmtak vasthoudt boven het hoofd van een gevallen soldaat, die een kruis omklemt³⁰¹. Deze vrouwenfiguur stelt de maagd van België voor³⁰². Op de achtergrond, in een zwakker reliëf, staat een oudere man gekleed in een kostuum en vastgebonden aan een executiepaal³⁰³. Daarnaast is ook nog het hoofd van een wat jongere man zichtbaar, eveneens vastgebonden aan een executiepaal. De oudere man is Jules Delaplace, inwoner van Sint-Kruis, die door de Duitsers werd gefusilleerd op 8 mei 1916³⁰⁴. Rechts boven staan enkele geweerkolven die het vuurpeloton voorstellen³⁰⁵. Gans bovenaan op de steen zijn negen portretten in porselein aangebracht. Op de steunberen staat een geweer rechtop geplaatst met daarboven een helm. Het monument is uitgevoerd in witte natuursteen. Op

³⁰⁰ DEGRAEVE F. (ed.), Sint-Kruis in den Grooten Oorlog. Werkgroep Geschiedenis, Sint-Kruis, 2006, 138 pp. Dit onvolprezen werk is een absolute must voor wie meer wil weten over Sint-Kruis in 1914-1918.

³⁰¹ JACOBS M., Zij die vielen als helden..., deel 2, o.c., p.368

³⁰² JACOBS M., Zij die vielen als helden..., deel 2, o.c., p.369

³⁰³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Oorlogsmonument ontworpen door Gustaaf Pickery [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/205258> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)

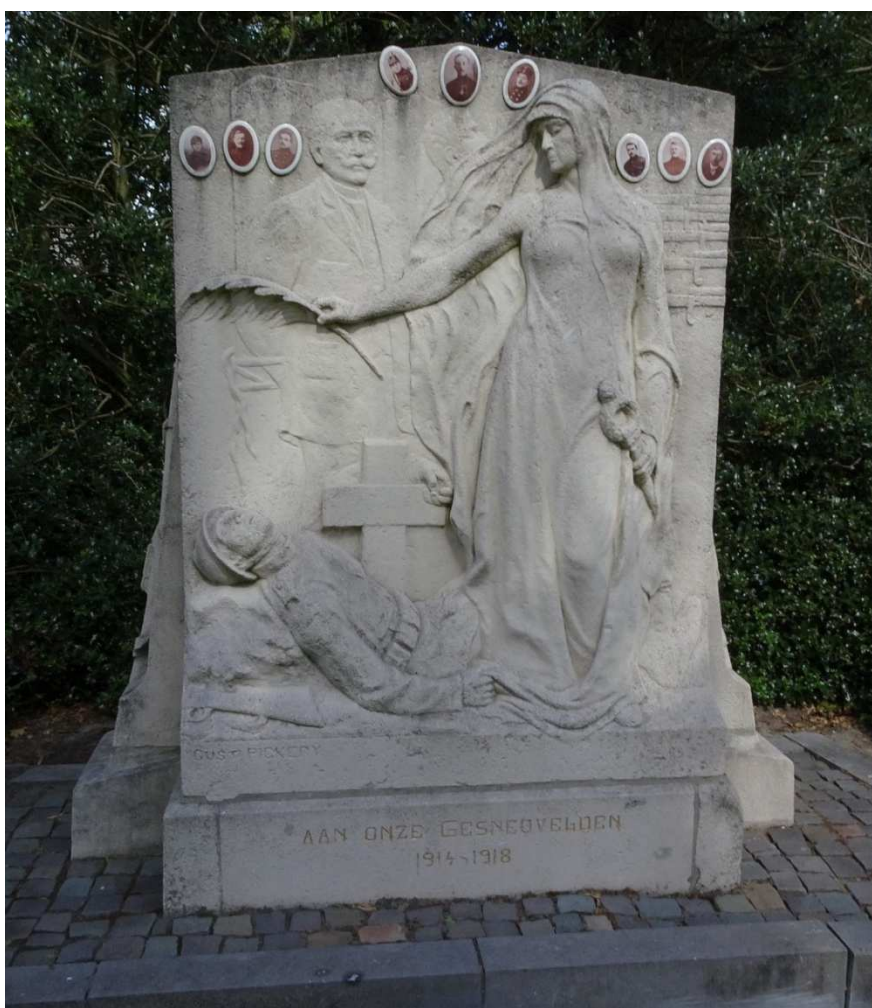
³⁰⁴ JACOBS M., Zij die vielen als helden..., deel 2, o.c., p.369; Jules Delaplace (Rijsel 1867 - Brugge 1916) was een gepensioneerde rijkswachter, die in 1915 onder de Duitse bezetting gevangen genomen werd te Sint-Kruis, onder beschuldiging van spionage en het smokkelen van brieven uit de frontstreek. Samen met hem werden ook Charles Tyteca en Julius De Sloovere gearresteerd. Alle drie werden ze veroordeeld tot de kogel. De terechtstelling vond plaats op 8 mei 1916. Na de oorlog werd in Sint-Kruis een straat naar Delaplace genoemd [Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Oorlogsmonument ontworpen door Gustaaf Pickery [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/205258> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)]

³⁰⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Oorlogsmonument ontworpen door Gustaaf Pickery [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/205258> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)

de voorkant van de plint staat de tekst: “Aan onze Gesneuvelden 1914-1918”. Op de achterkant van de gedenksteen staat bovenaan een kruis met daaronder de namen in registers. De gedenksteen werd links onderaan gesigneerd met “Gust. Pickery”³⁰⁶. Achter de gedenksteen staat een hulst.

Het monument werd onthuld op 28 september 1919³⁰⁷ door de dienstdoende burgemeester Karel Van Robays, in aanwezigheid van talrijke gezagsdragers³⁰⁸.

Aanvankelijk stond het gedenkteken net achter de, in de jaren 1960 afgebroken, bakstenen kerkhofmuur, die ter hoogte van het gedenkteken onderbroken werd door traliewerk. De porseleinen foto's waren bij de oprichting nog niet aanwezig³⁰⁹.

Figuur 76. Gedenksteen voor de militaire slachtoffers uit WO I, Sint-Kruis, Moerkerkse Steenweg - © Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago

³⁰⁶ Voor Gustaaf Pickery: zie het hoofdstuk over Assebroek

³⁰⁷ JACOBS M., *Zij die vielen als helden..*, deel 2, o.c., p.369

³⁰⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Oorlogsmonument ontworpen door Gustaaf Pickery [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/205258> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)

³⁰⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Oorlogsmonument ontworpen door Gustaaf Pickery [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/205258> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)

De gedenksteen werd sinds 20 september 2010 vastgesteld als bouwkundig erfgoed en is sinds 26 maart 2010 beschermd als monument³¹⁰. Deze bescherming is omwille van het algemeen belang dat gevormd wordt door de artistieke waarde als zijnde een oorlogsgedenkteken van de hand van de Brugse beeldhouwer Gustaaf Pickery, die meerdere oorlogsgedenkteken realiseerde en werkte in een realistische en natuurlijke stijl, en het hier een gedenksteen betreft met een symbolisch beladen voorstelling met een sobere uitdrukking van rouw, geloof in de heropstanding en de overwinningsgedachte en als zijnde een gemeentelijk gedenkteken met expliciete aandacht voor de terechtstelling van één van haar burgers door de Duitse bezetter en door de sociaal-culturele waarde als zijnde de materialisatie van het herdenken van een collectief trauma³¹¹.

Sint-Kruis telt 38 overleden soldaten op het monument op een bevolking van 4747 inwoners (0,8 % soldaten stierven). 422 militairen³¹² uit Sint-Kruis hebben deelgenomen aan de 'Grote Oorlog' (9 % stierf).

De gemiddelde leeftijd van de slachtoffers was 29 jaar. Het oudste slachtoffer was 50 jaar, het jongste amper 20 jaar. Vijftien van hen waren gehuwd. Ze vonden de dood, vooral in België (29), en de rest in Frankrijk (9). De meeste slachtoffers vielen in 1914 (10) en in 1918 (12). Een opvallend cijfer voor het jaar 1918: daar stierven drie van de twaalf soldaten aan verwondingen en negen aan ziekte (waaronder zes aan griep en longontsteking ofwel Spaanse griep).

Ongeveer elf doden behoorden tot de eenheid van het 4de linieregiment (Brugge als garnizoensstad), vijf bij de lansiers. De rest was evenwichtig gespreid over verschillende andere eenheden. Er waren onder de slachtoffers onder meer dienstplichtigen (20), beroepsvrijwilligers (13), oorlogsvrijwilligers, een vrijwilliger met premie (VAP). Ook officieren (waaronder twee kapitein-commandanten, vier luitenants), en onderofficieren (waaronder adjudanten, sergeant-majors, een opperwachtmeester) ontsnapten niet aan de oorlogsgruwel. Twee brancardiers uit Sint-Kruis overleefden het niet, hetgeen normaal was tijdens WO I, want het helpen van gewonden en wegvoeren van doden was een zeer gevaarlijke functie aan het front.

Zes militairen uit Sint-Kruis staan niet vermeld op het monument³¹³. De reden is ons onbekend.

- Joseph Christiaens, 26 jaar oud, sneuvelde te Halen op 12 augustus 1914. Hij was soldaat milicien bij het 4de linieregiment.
- Achilles Decloedt, 26 jaar, ongehuwd, sneuvelde te Sint-Katelijne-Waver op 30 september 1914. Hij behoorde bij het 4de linieregiment als vrijwilliger met premie.

³¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Oorlogsmonument ontworpen door Gustaaf Pickery [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/205258> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)

³¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed: Oorlogsmonument ontworpen door Gustaaf Pickery - Beschermd monument van 26-03-2010 tot heden [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/12369> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)

³¹² DEGRAEVE F. (ed.), Sint-Kruis in den Grooten Oorlog, o.c., pp. 61-115.

³¹³ In Flanders Fields namenlijst; Belgian War Dead War Register

- Achilles Alphonse Deman, 27 jaar, gehuwd, overleed te Sint-Kruis (thus) aan een hersenvliesontsteking. Als sergeant milicien behoorde hij tot 3 jagers te voet.
- Maurice Lebrun, 27 jaar, ongehuwd, stierf als gevolg van verwondingen (obusscherven) te Vinkem op 30 september 1918. Hij was luitenant bij het 24ste linieregiment.
- Joseph Milleville, 21 jaar, ongehuwd, sneuvelde te Zuidschote op 5 november 1916. Hij was oorlogsvrijwilliger bij 3 jagers te voet.
- Leon Verbeure, 37 jaar, ongehuwd, was geïnterneerd in Nederland. Hij stierf aan een ziekte te Harderwijk. Als vrijwilliger met premie diende hij bij 1 jagers te voet.

Sint-Michiels (zie tabel 21)

In de Rijselstraat, rechts voor het gemeentehuis, staat een standbeeld van Sint-Michiel met de draak ter nagedachtenis van de oorlogsslachtoffers uit WO I en WO II (figuur 77).

Op een tweedelige hardstenen sokkel met afgeschuinde treden, staat een vierkante naar boven toe versmallende zuil, die gebogen uitloopt in een smalle schacht, waarop een klein beeld staat van Sint-Michiel met de draak. De bovenzijde van de zuil is bedekt met liggende palmtakken in reliëf. Op de voorkant van zuil staat bovenaan een beschilderd Belgisch wapenschild in reliëf, gedragen door twee leeuwen met eronder een banderol waarop de tekst *“Eendracht maakt macht”* staat. Onder de banderol staat de tekst *“Ter roemvolle en onvergankelijke memorie van de op het eereveld gevallen soldaten uit St.-Michiels 1914 1918”*. Hieronder staan in twee verticale registers, met een zwaard ertussen, de namen van de gesneuvelde militairen uit de Eerste Wereldoorlog met de overlijdensplaats en overlijdensdatum ernaast. Op de sokkel staan in reliëf een palmtak en een laurier- en eikenbladkroon³¹⁴. Op de beide zijkanten van de zuil staat bovenaan telkens een eiken- en palmtakkroon met daaronder de namen van de burgerlijke slachtoffers uit WO I en de namen van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Op de achterkant staat een kruis en de tekst: *“Tot hulde en dank door het volk opgericht A^O D^I MCMXX”* en namen van slachtoffers van WO II. Na de Tweede Wereldoorlog zijn de flanken van het gedenkteken aangevuld met de namen van de slachtoffers van die oorlog³¹⁵.

Het monument werd uitgevoerd door Rooms en onthuld op 4 juli 1920. Op een vraag van de gemeente voor een geldelijke bijdrage van 2.500 fr. werd een negatief antwoord gegeven door de provinciale overheid³¹⁶.

³¹⁴ JACOBS M., *Zij die vielen als helden..*, deel 2, o.c., p.370-371

³¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Rijselstraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/110653> (geraadpleegd op 27 augustus 2018)

³¹⁶ JACOBS M., *Zij die vielen als helden..*, deel 2, o.c., p.371